

WYJAŚNIENIA (*) DOTYCZĄCE KARTY PRAW PODSTAWOWYCH

(2007/C 303/02)

Poniższe wyjaśnienia zostały pierwotnie sporządzone w ramach uprawnień Prezydium Konwentu, który opracował Kartę praw podstawowych Unii Europejskiej. Zostały uaktualnione pod kierunkiem Prezydium Konwentu Europejskiego z uwzględnieniem dostosowań dokonanych w tekście Karty przez ten Konwent (w szczególności w artykułach 51 i 52) oraz ewolucji prawa Unii. Mimo, że wyjaśnienia te nie posiadają wartości prawnej, są one cennym narzędziem wykładni przeznaczonym do wyjaśnienia postanowień Karty.

TYTUŁ I – GODNOŚĆ

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 1 – Godność człowieka

Godność człowieka jest nie tylko podstawowym prawem samym w sobie, ale stanowi rzeczywistą podstawę praw podstawowych. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z roku 1948 uwzględnia w preambule godność człowieka: „Zważywszy, że uznanie przyrodzonej godności oraz równych i niezbywalnych praw wszystkich członków wspólnoty ludzkiej jest podstawą wolności, sprawiedliwości i pokoju na świecie”. W swoim wyroku z dnia 9 października 2001 r. w sprawie C-377/98 Niderlandy przeciwko Parlamentowi Europejskiemu i Radzie, Rec. 2001, s. I-7079, pkt 70–77, Trybunał Sprawiedliwości potwierdził, że podstawowe prawo do godności człowieka jest częścią prawa Unii.

W związku z tym, żadne z praw zawartych w Karcie nie może zostać użyte do naruszenia godności innej osoby, a godność człowieka jest częścią istoty praw zawartych w Karcie. Dlatego też prawo to nie może zostać naruszone, nawet jeżeli oznaczałoby to ograniczenie innego prawa.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 2 – Prawo do życia

1. Podstawą ustępu 1 tego artykułu jest artykuł 2 ustęp 1 zdanie pierwsze europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, którego brzmienie jest następujące:

„1. Prawo każdego człowieka do życia jest chronione przez ustawę.”

2. Zdanie drugie tego postanowienia, dotyczące kary śmierci, zostało zastąpione w wyniku wejścia w życie Protokołu nr 6 do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, którego artykuł 1 otrzymał brzmienie:

„Znosi się karę śmierci. Nikt nie może być skazany na taką karę ani nie może nastąpić jej wykonanie”.

Artykuł 2 ustęp 2 Karty został opracowany na podstawie tego postanowienia.

3. Postanowienia artykułu 2 ustęp 2 Karty odpowiadają postanowieniom cytowanych wcześniej artykułów europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz Protokołu dodatkowego. Mają to samo znaczenie i zakres, zgodnie z artykułem 52 ustęp 3 Karty. W związku z tym, „negatywne” definicje, które pojawiają się w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, powinny być również traktowane jako część Karty:

- a) artykuł 2 ustęp 2 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności:

„Pozbawienie życia nie będzie uznane za sprzeczne z tym artykułem, jeżeli nastąpi w wyniku bezwzględnie koniecznego użycia siły:

- a) w obronie jakiegokolwiek osoby przed bezprawną przemocą;
- b) w celu wykonania zgodnego z prawem zatrzymania lub uniemożliwienia ucieczki osobie, która została pozbawiona wolności zgodnie z prawem;

(*) Uwaga od wydawcy: odesłania do numerów artykułów zostały uaktualnione i poprawiono kilka oczywistych błędów.

- c) w działaniach podjętych zgodnie z prawem w celu stłumienia zamieszek lub powstania”;
- b) artykuł 2 Protokołu nr 6 do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności:

„Państwo może przewidzieć w swoich ustawach karę śmierci za czyny popełnione podczas wojny lub w okresie bezpośredniego zagrożenia wojną; kara ta będzie stosowana jedynie w przypadkach przewidzianych przez te ustawy i zgodnie z ich postanowieniami...”.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 3 – Prawo człowieka do integralności

1. W swoim wyroku z dnia 9 października 2001 r. w sprawie C-377/98 Niderlandy przeciwko Parlamentowi Europejskiemu i Radzie, Rec. 2001, s. I-7079, pkt 70, 78–80, Trybunał Sprawiedliwości potwierdził, że podstawowe prawo człowieka do integralności jest częścią prawa Unii i obejmuje w odniesieniu do medycyny i biologii dobrowolną i świadomą zgodę dawcy i biorcy.
2. Zasady zawarte w artykule 3 Karty zostały już określone w Konwencji o prawach człowieka i biomedycynie, przyjętej w ramach Rady Europy (ETS 164 i Protokół dodatkowy ETS 168). Karta nie ma na celu wprowadzenia odstępstwa od tych postanowień i w związku z tym zakazuje jedynie klonowania reprodukcyjnego. Nie stanowi przyzwolenia na inne formy klonowania ani ich nie zakazuje. W żaden sposób nie uniemożliwia zatem ustawodawcy wprowadzenia zakazu innych form klonowania.
3. Odniesienie do praktyk eugenicznych, w szczególności tych, które mają na celu selekcję osób, dotyczy przypadków organizowania i realizacji programów selekcji obejmujących na przykład kampanie sterylizacji, przymusowe ciążę, obowiązkowe zawieranie małżeństw etnicznych; wszelkie działania, które uznane są za przestępstwa międzynarodowe w statucie Międzynarodowego Trybunału Karnego przyjętym w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r. (zob. artykuł 7 ustęp 1 litera g)).

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 4 – Zakaz tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania

Prawo zawarte w artykule 4 odpowiada prawu zagwarantowanemu na mocy artykułu 3 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności o takim samym brzmieniu: „Nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu.”. W zastosowaniu artykułu 52 ustęp 3 Karty ma ono więc takie samo znaczenie i zakres jak wspomniany artykuł z europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 5 – Zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej

1. Prawo zawarte w artykule 5 ustępy 1 i 2 odpowiada artykułowi 4 ustępy 1 i 2 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności o takim samym brzmieniu. Zgodnie z artykułem 52 ustęp 3 Karty prawo to ma więc takie samo znaczenie i zakres jak wspomniany artykuł europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. W związku z tym:

- prawo przewidziane w ustępie 1 nie może zgodnie z prawem zostać ograniczone,
- w ustępie 2 określenia „pracy przymusowej lub obowiązkowej” są interpretowane z uwzględnieniem definicji „negatywnych” zawartych w artykule 4 ustęp 3 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności:

„W rozumieniu tego artykułu pojęcie »praca przymusowa lub obowiązkowa« nie obejmuje:

- a) żadnej pracy, jakiej wymaga się zwykle w ramach wykonywania kary pozbawienia wolności orzeczonej zgodnie z postanowieniami artykułu 5 niniejszej Konwencji lub w okresie warunkowego zwolnienia;
- b) żadnej służby o charakterze wojskowym bądź służby wymaganej zamiast obowiązkowej służby wojskowej w tych krajach, które uznają odmowę służby wojskowej ze względu na przekonania;

- c) żadnych świadczeń wymaganych w stanach nadzwyczajnych lub klęsk zagrażających życiu lub dobru społeczeństwa;
 - d) żadnej pracy ani świadczeń stanowiących część zwykłych obowiązków obywatelskich”.
2. Ustęp 3 wynika bezpośrednio z prawa do godności człowieka i uwzględnia niedawne zmiany w zakresie przestępczości zorganizowanej, tj. tworzenie organizacji czerpiących korzyści z nielegalnej imigracji i wykorzystywania seksualnego. Załącznik do Konwencji o Europolu zawiera następującą definicję handlu ludźmi mającego na celu wykorzystywanie seksualne: „handel ludźmi oznacza poddanie danej osoby rzeczywistemu i nielegalnemu wywieraniu wpływu przez inne osoby w drodze stosowania siły lub groźby, względnie w drodze nadużycia władzy albo podstęp, w szczególności w związku z czerpaniem korzyści z prostytucji, z formami seksualnego wykorzystywania oraz naruszaniem nietykalności cielesnej małoletnich, lub handlem porzuconymi dziećmi”. Rozdział VI Konwencji wykonawczej do Układu z Schengen, która została włączona do dorobku Unii i w której uczestniczą Zjednoczone Królestwo i Irlandia, zawiera w artykule 27 ustęp 1 fragment dotyczący organizacji zajmujących się nielegalną imigracją: „Umawiające się Strony zobowiązują się do nałożenia odpowiednich kar na wszelkie osoby, które dla osiągnięcia korzyści majątkowych, pomagają lub usiłują pomóc cudzoziemcowi wjechać lub zamieszkać na terytorium jednej z Umawiających się Stron, z naruszeniem postanowień tej Umawiającej się Strony w zakresie wjazdu i pobytu cudzoziemców”. Dnia 19 lipca 2002 roku Rada przyjęła decyzję ramową w sprawie zwalczania handlu ludźmi (Dz.U. L 203 z 1.8.2002, str. 1) określającą dokładnie w artykule 1 przestępstwa dotyczące handlu ludźmi w celach wyzysku ich pracy lub wykorzystywania seksualnego, które powinny stać się karalne w wykonaniu tej decyzji ramowej przez Państwa Członkowskie.

TYTUŁ II – WOLNOŚCI

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 6 – Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego

Prawa przewidziane w artykule 6 odpowiadają prawom zagwarantowanym na mocy artykułu 5 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności i mają, zgodnie z artykułem 52 ustęp 3 Karty, takie samo znaczenie i zakres. W związku z tym, prawnie nałożone ograniczenia nie mogą wykraczać poza ramy dozwolone przez europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w treści artykułu 5:

- „1. Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Nikt nie może być pozbawiony wolności, z wyjątkiem następujących przypadków i w trybie ustalonym przez prawo:
- a) zgodnego z prawem pozbawienia wolności w wyniku skazania przez właściwy sąd;
 - b) zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania w przypadku niepodporządkowania się wydanemu zgodnie z prawem orzeczeniu sądu lub w celu zapewnienia wykonania określonego w ustawie obowiązku;
 - c) zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania w celu postawienia przed właściwym organem, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zagrożonego karą, lub, jeśli jest to konieczne, w celu zapobieżenia popełnieniu takiego czynu lub uniemożliwienia ucieczki po jego dokonaniu;
 - d) pozbawienia nieletniego wolności na podstawie zgodnego z prawem orzeczenia w celu ustanowienia nadzoru wychowawczego lub zgodnego z prawem pozbawienia nieletniego wolności w celu postawienia go przed właściwym organem;
 - e) zgodnego z prawem pozbawienia wolności osoby w celu zapobieżenia szerszeniu przez nią choroby zakaźnej, osoby umyślowo chorej, alkoholika, narkomana lub włóczęgi;
 - f) zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania osoby w celu zapobieżenia jej nielegalnemu wkroczeniu na terytorium państwa, lub osoby, przeciwko której toczy się postępowanie o wydalenie lub ekstradycję.

2. Każdy, kto został zatrzymany, powinien zostać niezwłocznie i w zrozumiałym dla niego języku poinformowany o przyczynach zatrzymania i o stawianych mu zarzutach.
3. Każdy zatrzymany lub aresztowany zgodnie z postanowieniami ustępu 1 litera c) niniejszego artykułu powinien zostać niezwłocznie postawiony przed sędzią lub innym urzędnikiem uprawnionym przez ustawę do wykonywania władzy sądowej i ma prawo być sądzony w rozsądnym terminie albo zwolniony na czas postępowania. Zwolnienie może zostać uzależnione od udzielenia gwarancji zapewniających stawienie się na rozprawę.
4. Każdy, kto został pozbawiony wolności przez zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo odwołania się do sądu w celu ustalenia bezzwłocznie przez sąd legalności pozbawienia wolności i zarządzenia zwolnienia, jeżeli pozbawienie wolności jest niezgodne z prawem.
5. Każdy, kto został pokrzywdzony przez niezgodne z treścią tego artykułu zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo do odszkodowania.”.

Prawa zawarte w artykule 6 muszą być szanowane w szczególności gdy Parlament Europejski i Rada przyjmują akty prawodawcze w dziedzinie współpracy sądowej w sprawach karnych na podstawie artykułów 82, 83 i 85 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, zwłaszcza przy określaniu minimalnych wspólnych postanowień dotyczących kwalifikacji przestępstw i kar oraz w zakresie niektórych aspektów prawa proceduralnego.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 7 – Poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego

Prawa zagwarantowane w artykule 7 odpowiadają prawom zagwarantowanym na mocy artykułu 8 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Aby uwzględnić rozwój technologiczny, określenie „korespondencja” zostało zastąpione określeniem „komunikowanie się”.

Zgodnie z artykułem 52 ustęp 3 prawo to ma takie samo znaczenie i zakres jak prawa zawarte w odpowiednim artykule europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. W związku z tym prawnie dozwolone ograniczenia tych praw są takie jak ograniczenia uznawane przez artykuł 8 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności:

- „1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji.
2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób”.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 8 – Ochrona danych osobowych

Podstawą tego artykułu jest artykuł 286 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską oraz dyrektywa 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych (Dz.U. L 281 z 23.11.1995, str. 31), jak również artykuł 8 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz Konwencja Rady Europy o ochronie osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych z 28 stycznia 1981 roku, która została ratyfikowana przez wszystkie Państwa Członkowskie. Artykuł 286 Traktatu WE zastępuje się obecnie artykułem 16 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz artykułem 39 Traktatu o Unii Europejskiej. Należy również zwrócić uwagę na rozporządzenie (WE) nr 45/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady o ochronie osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez instytucje i organy wspólnotowe i o swobodnym przepływie takich danych (Dz.U. L 8 z 12.1.2001, str. 1). Wymienione wcześniej dyrektywa i rozporządzenie zawierają warunki i ograniczenia stosowane w wykonywaniu prawa do ochrony danych osobowych.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 9 – Prawo do zawarcia małżeństwa i prawo do założenia rodziny

Podstawą tego artykułu jest artykuł 12 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w brzmieniu: „Mężczyźni i kobiety w wieku małżeńskim mają prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny, zgodnie z ustawami krajowymi regulującymi korzystanie z tego prawa”. Brzmienie artykułu zostało zaktualizowane, aby objąć przypadki, w których ustawodawstwo krajowe uznaje inne możliwości utworzenia rodziny niż zawarcie małżeństwa. Artykuł ten nie stanowi o nadaniu statusu związku małżeńskiego związkom osób tej samej płci ani tego nie zakazuje. Prawo to jest więc podobne do prawa przewidzianego przez europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, jednak jego zakres może być rozszerzony, jeżeli ustawodawstwo krajowe tak przewiduje.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 10 – Wolność myśli, sumienia i religii

Prawo zagwarantowane w ustępie 1 odpowiada prawu zagwarantowanemu w artykule 9 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności i zgodnie z artykułem 52 ustęp 3 Karty ma takie samo znaczenie i zakres. Dlatego też ograniczenia powinny uwzględniać artykuł 9 ustęp 2 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, którego brzmienie jest następujące: „Wolność uzewnętrzniania wyznania lub przekonań może podlegać jedynie takim ograniczeniom, które są przewidziane przez ustawę i konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa publicznego, ochronę porządku publicznego, zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób”.

Prawo zagwarantowane w ustępie 2 odpowiada krajowym tradycjom konstytucyjnym i rozwojowi ustawodawstwa krajowego w tym zakresie.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 11 – Wolność wypowiedzi i informacji

1. Artykuł 11 odpowiada artykułowi 10 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, którego brzmienie jest następujące:

- „1. Każdy ma prawo do wolności wypowiedzi. Prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe. Niniejszy przepis nie wyklucza prawa Państw do poddania procedurze zezwoleń przedsiębiorstw radiowych, telewizyjnych lub kinematograficznych.
2. Korzystanie z tych wolności pociągających za sobą obowiązki i odpowiedzialność może podlegać takim wymogom formalnym, warunkom, ograniczeniom i sankcjom, jakie są przewidziane przez ustawę i niezbędne w społeczeństwie demokratycznym w interesie bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej lub bezpieczeństwa publicznego ze względu na konieczność zapobieżenia zakłóceniu porządku lub przestępstwu, z uwagi na ochronę zdrowia i moralności, ochronę dobrego imienia i praw innych osób oraz ze względu na zapobieżenie ujawnieniu informacji poufnych lub na zagwarantowanie powagi i bezstronności władzy sądowej.”.

Zgodnie z artykułem 52 ustęp 3 Karty znaczenie i zakres tego prawa jest takie samo jak prawa zagwarantowanego przez europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. W związku z tym ograniczenia nałożone na te prawa nie powinny wykraczać poza ograniczenia przewidziane w ustępie 2 artykułu 10, bez uszczerbku dla ograniczeń wprowadzonych przez prawo konkurencji Unii wobec Państw Członkowskich w zakresie wprowadzania procedur zezwoleń określonych w artykule 10 ustęp 1 zdanie trzecie europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

2. Ustęp 2 tego artykułu określa precyzyjnie konsekwencje ustępu 1 dla wolności mediów. Jego podstawą jest w szczególności orzecznictwo Trybunału dotyczące telewizji, zwłaszcza w sprawie C-288/89 (wyrok z dnia 25 lipca 1991 r., Stichting Collectieve Antennevoorziening Gouda i inne, Rec. s. I-4007) oraz Protokół w sprawie systemu publicznego nadawania w Państwach Członkowskich załączonym do Traktatu WE, a obecnie do Traktatów, a także dyrektywa 89/552/EWG Rady (zob. w szczególności motyw 17 tej dyrektywy).

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 12 – Wolność zgromadzania się i stowarzyszania się

1. Postanowienia ustępu 1 tego artykułu odpowiadają postanowieniom artykułu 11 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, którego brzmienie jest następujące:

- „1. Każdy ma prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzania się oraz do swobodnego stowarzyszania się, włącznie z prawem tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich dla ochrony swoich interesów.
2. Wykonywanie tych praw nie może podlegać innym ograniczeniom niż te, które określa ustawa i które są konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa państwowego lub publicznego, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwu, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób. Niniejszy przepis nie stanowi przeszkody w nakładaniu zgodnych z prawem ograniczeń w korzystaniu z tych praw przez członków sił zbrojnych, policji lub administracji państwowej”.

Postanowienia ustępu 1 artykułu 12 mają takie samo znaczenie jak postanowienia europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, jednak ich zakres jest szerszy, ponieważ mogą mieć zastosowanie na wszystkich poziomach, w tym na poziomie europejskim. Zgodnie z artykułem 52 ustęp 3 Karty ograniczenia tego prawa nie mogą wykraczać poza ograniczenia uznane za zgodne z prawem na mocy artykułu 11 ustępu 2 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

2. Prawo to zostało również oparte na artykule 11 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników.
3. Ustęp 2 tego artykułu odpowiada artykułowi 10 ustęp 4 Traktatu o Unii Europejskiej.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 13 – Wolność sztuki i nauki

Prawo to wynika przede wszystkim z wolności myśli i wypowiedzi. Wykonywane jest z poszanowaniem artykułu 1 i może podlegać ograniczeniom dozwolonym na mocy artykułu 10 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 14 – Prawo do nauki

1. Artykuł ten jest oparty zarówno na wspólnych tradycjach konstytucyjnych Państw Członkowskich, jak i na artykule 2 Protokołu dodatkowego do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i praw podstawowych, którego brzmienie jest następujące:

„Nikt nie może być pozbawiony prawa do nauki. Wykonując swoje funkcje w dziedzinie wychowania i nauczania, Państwo uznaje prawo rodziców do zapewnienia wychowania i nauczania zgodnie z ich własnymi przekonaniem religijnymi i filozoficznymi”.

Uznano za wskazane rozszerzenie tego artykułu o dostęp do kształcenia zawodowego i ustawicznego (zob. punkt 15 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników i artykuł 10 Karty Społecznej) oraz o zasadę bezpłatnej nauki obowiązkowej. W obecnym brzmieniu zasada ta oznacza jedynie, że w przypadku nauki obowiązkowej każde dziecko powinno mieć dostęp do bezpłatnych instytucji oświatowych. Nie oznacza to, że wszystkie instytucje oświatowe, w szczególności prywatne, które prowadzą edukację lub kształcenie zawodowe i ustawiczne, mają być bezpłatne. Artykuł ten nie zabrania także, aby niektóre szczególne formy kształcenia były odpłatne, jeżeli państwo podejmuje środki mające na celu przyznanie rekompensaty finansowej. W zakresie, w jakim Karta stosuje się do Unii, oznacza to, że w ramach swoich polityk kształcenia Unia powinna szanować prawo do bezpłatnej nauki obowiązkowej, jednak oczywiste jest, że nie tworzy się nowych kompetencji. W odniesieniu do prawa rodziców zasada ta musi być interpretowana w związku z postanowieniami artykułu 24.

2. Wolność tworzenia publicznych lub prywatnych instytucji oświatowych jest zagwarantowana jako jeden z aspektów swobody przedsiębiorczości, jest jednak ograniczona przez poszanowanie zasad demokratycznych i stosowana zgodnie z warunkami określonymi w ustawodawstwie krajowym.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 15 – Wolność wyboru zawodu i prawo do podejmowania pracy

Wolność wyboru zawodu określona w artykule 15 ustęp 1 jest uznana przez orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości (zob. m.in. wyrok z dnia 14 maja 1974 r. w sprawie 4/73 Nold, Rec. 1974, s. 491, pkt 12–14; wyrok z dnia 13 grudnia 1979 r. w sprawie 44/79 Hauer, Rec. 1979, s. 3727; wyrok z dnia 8 października 1986 r. w sprawie 234/85 Keller, Rec. 1986, s. 2897 pkt 8).

Ustęp ten wywodzi się również z artykułu 1 ustęp 2 Europejskiej Karty Społecznej podpisanej dnia 18 października 1961 roku i ratyfikowanej przez wszystkie Państwa Członkowskie oraz z punktu 4 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników z dnia 9 grudnia 1989 roku. Określenie „warunki pracy” należy rozumieć zgodnie z artykułem 156 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Ustęp 2 przejmuje trzy swobody zagwarantowane na mocy artykułów 26 oraz 45, 49 i 56 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, czyli swobodny przepływ pracowników, swobodę przedsiębiorczości i swobodę świadczenia usług.

Podstawą ustępu 3 jest artykuł 153 ustęp 1 litera g) Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, a także artykuł 19 ustęp 4 Europejskiej Karty Społecznej podpisanej dnia 18 października 1961 roku, ratyfikowanej przez wszystkie Państwa Członkowskie. Ma zatem zastosowanie artykuł 52 ustęp 2 Karty. Kwestia rekrutacji marynarzy posiadających obywatelstwo państwa trzeciego do załóg statków pod banderą Państwa Członkowskiego Unii uregulowana jest prawem Unii oraz ustawodawstwem i praktykami krajowymi.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 16 – Wolność prowadzenia działalności gospodarczej

Podstawą tego artykułu jest orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości, który uznał wolność prowadzenia działalności gospodarczej lub handlowej (zob. wyroki z dnia 14 maja 1974 r. w sprawie 4/73 Nold, Rec. 1974 s. 491, pkt 14 i z dnia 27 września 1979 r. w sprawie 230/78 SpA Eridania i inni Rec. 1979, s. 2749, pkt. 20 i 31) oraz swobodę zawierania umów (zob. m.in.: wyrok Sukkerfabriken Nykøbing w sprawie 151/78 Rec. 1979, s. 1, pkt 19; wyrok z dnia 5 października 1999 r. w sprawie C-240/97 Hiszpania przeciwko Komisji, Rec. 1999, s. I-6571, pkt 99 motywów wyroku) oraz artykuł 119 ustępy 1 i 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, który uznaje wolną konkurencję. Prawo to wykonywane jest oczywiście z poszanowaniem prawa Unii i ustawodawstw krajowych. Może być przedmiotem ograniczeń przewidzianych w artykule 52 ustęp 1 Karty.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 17 – Prawo własności

Artykuł ten odpowiada artykułowi 1 Protokołu dodatkowego do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności:

„Każda osoba fizyczna i prawna ma prawo do poszanowania swego mienia. Nikt nie może być pozbawiony swojej własności, chyba że w interesie publicznym i na warunkach przewidzianych przez ustawę oraz zgodnie z ogólnymi zasadami prawa międzynarodowego.

Powyższe postanowienia nie będą jednak w żaden sposób naruszać prawa państwa do stosowania takich ustaw, jakie uzna za konieczne do uregulowania sposobu korzystania z własności zgodnie z interesem powszechnym lub w celu zabezpieczenia uiszczania podatków bądź innych należności lub kar pieniężnych.”.

Jest to prawo podstawowe wspólne wszystkim konstytucjom krajowym. Było wielokrotnie uznane w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości, przede wszystkim w wyroku w sprawie Hauer (13 grudnia 1979 r. Rec. 1979, s. 3727). Brzmienie artykułu zostało zaktualizowane, ale zgodnie z artykułem 52 ustęp 3 prawo to ma takie samo znaczenie i zakres jak prawo zagwarantowane przez europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności i jego ograniczenia nie mogą wykraczać poza ograniczenia w niej przewidziane.

Wyrażna wzmianka o ochronie własności intelektualnej, która jest jednym z aspektów prawa własności, została zawarta w ustępie 2 ze względu na jej rosnące znaczenie i wtórne prawo wspólnotowe. Własność intelektualna obejmuje również, poza własnością literacką i artystyczną, prawo patentowe i prawo znaków towarowych oraz prawa pokrewne. Gwarancje przewidziane w ustępie 1 mają odpowiednie zastosowanie do własności intelektualnej.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 18 – Prawo do azylu

Tekst artykułu został oparty na artykule 63 Traktatu WE, zastąpionym obecnie artykułem 78 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, który zobowiązuje Unię do poszanowania Konwencji genewskiej dotyczącej statusu uchodźców. Należy odnieść się do postanowień protokołów dotyczących Zjednoczonego Królestwa i Irlandii dołączonych do Traktatów oraz dotyczących Danii, aby określić, w jakim zakresie te Państwa Członkowskie realizują prawo Unii w tej dziedzinie i w jakim zakresie artykuł ten ma do nich zastosowanie. Artykuł ten jest zgodny z Protokołem w sprawie prawa azylu dołączonym do Traktatów.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 19 – Ochrona w przypadku usunięcia z terytorium państwa, wydalenia lub ekstradycji

Ustęp 1 tego artykułu ma takie samo znaczenie i zakres jak artykuł 4 Protokołu dodatkowego nr 4 do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w zakresie wydań zbiorowych. Jego celem jest zagwarantowanie, aby każda decyzja była szczegółowo zbadana i aby niemożliwe było wydalenie wszystkich osób posiadających obywatelstwo danego państwa przy użyciu jednego środka (zob. także artykuł 13 Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych).

Ustęp 2 uwzględnia właściwe orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dotyczące artykułu 3 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (zob. Ahmed przeciwko Austrii, wyrok z dnia 17 grudnia 1996 r. Rec. 1996-VI, s. 2206 i Soering, wyrok z dnia 7 lipca 1989 r.).

TYTUŁ III – RÓWNOŚĆ*Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 20 – Równość wobec prawa*

Artykuł ten odpowiada ogólnej zasadzie prawa zapisanej we wszystkich konstytucjach europejskich, która według Trybunału została uznana za podstawową zasadę prawa wspólnotowego (wyrok z dnia 13 listopada 1984 r. w sprawie 283/83 Racke, Rec. 1984, s. 3791, wyrok z dnia 17 kwietnia 1997 r. w sprawie 15/95 EARL, Rec. 1997, s. I-1961 i wyrok z dnia 13 kwietnia 2000 r. w sprawie 292/97 Karlsson, Rec. 2000, s. 2737).

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 21 – Niedyskryminacja

Ustęp 1 wywodzi się z artykułu 13 Traktatu WE zastąpionego obecnie artykułem 19 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej i z artykułu 14 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz z artykułu 11 Konwencji o prawach człowieka i biomedycynie w zakresie dziedzictwa genetycznego. W zakresie, w jakim odpowiada artykułowi 14 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ma zastosowanie zgodnie z tym artykułem.

Nie istnieje sprzeczność ani niezgodność między ustępem 1 a artykułem 19 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, którego zakres zastosowania i przedmiot są inne: artykuł 19 przyznaje Unii kompetencję do przyjmowania aktów prawodawczych, łącznie z harmonizacją przepisów ustawowych i wykonawczych Państw Członkowskich, aby zwalczać niektóre formy dyskryminacji określone wyczerpująco w tym artykule. Przepisy te mogą obejmować działania władz Państw Członkowskich (jak również relacje między osobami fizycznymi) w każdej dziedzinie będącej w kompetencji Unii. Natomiast artykuł 21 ustęp 1 powyżej nie przyznaje żadnej kompetencji do przyjęcia ustaw antidyskryminacyjnych w tych dziedzinach działań Państw Członkowskich lub osób fizycznych ani nie wspomina o szerokim zakazie dyskryminacji w tych dziedzinach. Dotyczy on natomiast dyskryminacji ze strony instytucji i organów Unii w wykonywaniu kompetencji przyznanych im na mocy Traktatów oraz ze strony Państw Członkowskich, wyłącznie gdy wykonują one prawo Unii. W związku z tym ustęp 1 nie zmienia zakresu kompetencji przyznanych przez artykuł 19 ani wykładni tego artykułu.

Ustęp 2 odpowiada artykułowi 18 akapit pierwszy Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej i musi być stosowany zgodnie z tym artykułem.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 22 – Różnorodność kulturowa, religijna i językowa

Podstawą tego artykułu jest artykuł 6 Traktatu o Unii Europejskiej oraz artykuł 151 ustępy 1 i 4 Traktatu WE, zastąpiony obecnie artykułem 167 ustępy 1 i 4 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, dotyczącym kultury. Wzmianka o poszanowaniu różnorodności kulturowej i językowej znajduje się obecnie także w artykule 3 ustęp 3 Traktatu o Unii Europejskiej. Artykuł wywodzi się także z Deklaracji nr 11 do Aktu Końcowego Traktatu z Amsterdamu w sprawie statusu kościołów i organizacji niewyznaniowych, włączonej obecnie do artykułu 17 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 23 – Równość kobiet i mężczyzn

Podstawą akapitu pierwszego tego artykułu jest artykuł 2 i artykuł 3 ustęp 2 Traktatu WE, zastąpione obecnie artykułem 3 Traktatu o Unii Europejskiej i artykułem 8 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, które wprowadzają wspieranie równości mężczyzn i kobiet jako cel Unii, oraz artykuł 157 ustęp 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Akapit ten wywodzi się również z artykułu 20 zmienionej Europejskiej Karty Społecznej z 3 maja 1996 roku oraz punktu 16 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników.

Podstawą tego akapitu jest także artykuł 157 ustęp 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz artykuł 2 ustęp 4 dyrektywy Rady 76/207/EWG w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w zakresie dostępu do zatrudnienia, kształcenia i awansu zawodowego oraz warunków pracy.

Akapit drugi przejmuje w skróconej wersji postanowienia artykułu 157 ustęp 4 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, który przewiduje, że zasada równego traktowania nie stanowi przeszkody w utrzymaniu lub przyjmowaniu środków przewidujących specyficzne korzyści zmierzające do ułatwienia wykonywania działalności zawodowej przez osoby płci niedostatecznie reprezentowanej bądź zapobiegania niekorzystnym sytuacjom w karierze zawodowej lub ich kompensowania. Zgodnie z artykułem 52 ustęp 2 akapit drugi nie zmienia artykułu 157 ustęp 4.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 24 – Prawa dziecka

Artykuł ten jest oparty na Konwencji o prawach dziecka, podpisanej w Nowym Jorku 20 listopada 1989 roku i ratyfikowanej przez wszystkie Państwa Członkowskie, w szczególności na jej artykułach 3, 9, 12 i 13.

Ustęp 3 uwzględnia fakt, że w ramach tworzenia przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości prawodawstwo Unii w zakresie spraw cywilnych mających skutki transgraniczne, w odniesieniu do których artykuł 81 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej przewiduje niezbędne uprawnienia, może zawierać w szczególności prawo do odwiedzin umożliwiających dzieciom regularne i bezpośrednie kontakty z obojgiem rodziców.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 25 – Prawa osób w podeszłym wieku

Artykuł ten wywodzi się z artykułu 23 zmienionej Europejskiej Karty Społecznej oraz artykułów 24 i 25 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników. Uczestnictwo w życiu kulturalnym i społecznym oczywiście obejmuje także uczestnictwo w życiu politycznym.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 26 – Integracja osób niepełnosprawnych

Zasada określona w tym artykule jest oparta na artykule 15 Europejskiej Karty Społecznej oraz wywodzi się z punktu 26 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników.

TYTUŁ IV – SOLIDARNOŚĆ

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 27 – Prawo pracowników do informacji i konsultacji w ramach przedsiębiorstwa

Artykuł ten jest zawarty w zmienionej Europejskiej Karcie Społecznej (artykuł 21) oraz we Wspólnotowej Karcie Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników (punkty 17 i 18). Ma zastosowanie na warunkach określonych w prawie Unii i ustawodawstwach krajowych. Odniesienie do odpowiednich poziomów dotyczy poziomów określonych w prawie Unii lub ustawodawstwach i praktykach krajowych, które mogą obejmować poziom europejski, jeżeli przewiduje to prawodawstwo Unii. Istnieje znaczący dorobek Unii w tym zakresie: artykuły 154 i 155 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz dyrektywy 2002/14/WE (ogólne ramowe warunki informowania i przeprowadzania konsultacji z pracownikami we Wspólnocie Europejskiej), 98/59/WE (zwolnienia grupowe), 2001/23/WE (przeniesienie własności przedsiębiorstw) i 94/45/WE (europejskie rady zakładowe).

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 28 – Prawa do rokowań i działań zbiorowych

Podstawą tego artykułu jest artykuł 6 Europejskiej Karty Społecznej i Wspólnotowa Karta Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników (punkty 12–14). Prawo do działań zbiorowych zostało uznane przez Europejski Trybunał Praw Człowieka jako jeden z elementów praw związków zawodowych określonych w artykule 11 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Jeśli chodzi o odpowiednie poziomy, na których można podjąć negocjacje zbiorowe, zob. wyjaśnienia dotyczące poprzedniego artykułu. Warunki i ograniczenia dotyczące wykonywania działań zbiorowych, w tym akcji strajkowej, są objęte ustawodawstwami i praktykami krajowymi, włączając w to kwestię, czy mogą być one przeprowadzane równolegle w kilku Państwach Członkowskich.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 29 – Prawo dostępu do pośrednictwa pracy

Podstawą tego artykułu jest artykuł 1 ustęp 3 Europejskiej Karty Społecznej oraz punkt 13 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 30 – Ochrona w przypadku nieuzasadnionego zwolnienia z pracy

Artykuł ten wywodzi się z artykułu 24 zmienionej Karty Społecznej. Zob. także dyrektywa 2001/23/WE w sprawie ochrony praw pracowniczych w przypadku przeniesienia własności przedsiębiorstw oraz dyrektywa 80/987/EWG w sprawie ochrony pracowników na wypadek niewypłacalności pracodawcy, zmieniona dyrektywą 2002/74/WE.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 31 – Należyte i sprawiedliwe warunki pracy

1. Ustęp 1 tego artykułu jest oparty na dyrektywie 89/391/EWG w sprawie wprowadzenia środków w celu poprawy bezpieczeństwa i zdrowia pracowników w miejscu pracy. Ustęp 1 wywodzi się także z artykułu 3 Karty Społecznej i punktu 19 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników oraz, w odniesieniu do prawa do poszanowania godności w miejscu pracy, z artykułu 26 zmienionej Karty Społecznej. Określenie „warunki pracy” należy rozumieć zgodnie z artykułem 156 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.
2. Ustęp 2 jest oparty na dyrektywie 93/104/WE dotyczącej niektórych aspektów organizacji czasu pracy, artykule 2 Europejskiej Karty Społecznej oraz punkcie 8 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 32 – Zakaz pracy dzieci i ochrona młodocianych w pracy

Artykuł ten jest oparty na dyrektywie 94/33/WE w sprawie ochrony pracy osób młodych, artykule 7 Europejskiej Karty Społecznej i punktach 20–23 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 33 – Życie rodzinne i zawodowe

Podstawą artykułu 33 ustęp 1 jest artykuł 16 Europejskiej Karty Społecznej.

Ustęp drugi wywodzi się z dyrektywy Rady 92/85/EWG w sprawie wprowadzenia środków służących wspieraniu poprawy w miejscu pracy bezpieczeństwa i zdrowia pracownic w ciąży, pracownic, które niedawno rodziły, i pracownic karmiących piersią oraz dyrektywy 96/34/WE w sprawie Porozumienia ramowego dotyczącego urlopu rodzicielskiego zawartego przez Europejską Unię Konfederacji Przemysłowych i Pracodawców (UNICE), Europejskie Centrum Przedsiębiorstw Publicznych (CEEP) oraz Europejską Konfederację Związków Zawodowych (ETUC). Opiera się również na artykule 8 (ochrona związana z macierzyństwem) Europejskiej Karty Społecznej oraz wywodzi się z artykułu 27 (prawo pracowników mających obowiązki rodzinne do równych szans i równego traktowania) zmienionej Karty Społecznej. Określenie „macierzyństwo” obejmuje okres od poczęcia do zakończenia karmienia piersią.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 34 – Zabezpieczenie społeczne i pomoc społeczna

Zasada określona w artykule 34 ustęp 1 jest oparta na artykułach 153 i 156 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz na artykule 12 Europejskiej Karty Społecznej i punkcie 10 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników. Unia musi przestrzegać tej zasady przy wykonywaniu uprawnień powierzonych jej na mocy artykułów 153 i 156 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Odniesienie do usług społecznych dotyczy przypadków, gdy usługi takie zostały wprowadzone w celu zapewnienia pewnych korzyści, ale nie oznacza, że usługi takie muszą zostać stworzone, jeżeli nie istnieją. Określenie „macierzyństwo” należy rozumieć w taki sam sposób, jak w poprzednim artykule.

Ustęp drugi jest oparty na artykule 12 ustęp 4 i artykule 13 ustęp 4 Europejskiej Karty Społecznej oraz punkcie 2 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników i odzwierciedla zasady wynikające z rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 i rozporządzenia (EWG) nr 1612/68.

Ustęp trzeci wywodzi się z artykułu 13 Europejskiej Karty Społecznej, artykułów 30 i 31 zmienionej Karty Społecznej oraz punktu 10 Karty Wspólnotowej. W kontekście polityk, których podstawą jest artykuł 153 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Unia musi przestrzegać tej zasady.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 35 – Ochrona zdrowia

Zasady określone w tym artykule są oparte na artykule 152 Traktatu WE, zastąpionym obecnie artykułem 168 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, oraz na artykułach 11 i 13 Europejskiej Karty Społecznej. Zdanie drugie tego artykułu powtarza artykuł 168 ustęp 1.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 36 – Dostęp do usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym

Artykuł ten jest całkowicie zgodny z artykułem 14 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej i nie tworzy żadnego nowego prawa. Określa jedynie zasadę poszanowania przez Unię dostępu do usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym, przewidzianą przez przepisy krajowe, jeżeli przepisy te są zgodne z prawem Unii.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 37 – Ochrona środowiska

Zasada określona w tym artykule została oparta na artykułach 2, 6 i 174 Traktatu WE, zastąpionych obecnie artykułem 3 ustęp 3 Traktatu o Unii Europejskiej i artykułami 11 i 191 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Zasada ta wywodzi się także z postanowień niektórych konstytucji krajowych.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 38 – Ochrona konsumentów

Zasady określone w tym artykule zostały oparte na artykule 169 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

TYTUŁ V – PRAWA OBYWATELSKIE

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 39 – Prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego

Artykuł 39 ma zastosowanie na warunkach przewidzianych w Traktatach, zgodnie z artykułem 52 ustęp 2 Karty. Artykuł 39 ustęp 1 odpowiada prawu zagwarantowanemu w artykule 20 ustęp 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (zob. także podstawa prawna w artykule 22 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej dla przyjęcia ustaleń dotyczących wykonywania tego prawa), a ustęp 2 tego artykułu odpowiada artykułowi 14 ustęp 3 Traktatu o Unii Europejskiej. Artykuł 39 ustęp 2 przejmuje podstawowe zasady systemu wyborczego stosowane w państwach demokratycznych.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 40 – Prawo głosowania i kandydowania w wyborach lokalnych

Artykuł ten odpowiada prawu zagwarantowanemu na mocy artykułu 20 ustęp 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (zob. także podstawa prawna w artykule 22 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej dla przyjęcia ustaleń dotyczących wykonywania tego prawa). Zgodnie z artykułem 52 ustęp 2 Karty prawo to ma zastosowanie na warunkach określonych w tych artykułach Traktatów.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 41 – Prawo do dobrej administracji

Artykuł 41 jest oparty na istnieniu Unii jako podmiotu prawa, którego cechy zostały określone w orzecznictwie, które określa, między innymi, dobrą administrację jako podstawową zasadę prawa (zob. m. in.: wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 31 marca 1992 r. w sprawie C-255/90 *Burban przeciwko Parlamentowi Europejskiemu*, Rec. 1992, s. I-2253, oraz wyroki Sądu Pierwszej Instancji z dnia 18 września 1995 r. w sprawie T-167/94 *Nölle*, Rec. 1995, s. II-2589, i z dnia 9 lipca 1999 r. w sprawie T-231/97 *New Europe Consulting i inni*, Rec. 1999, s. II-2403). Brzmienie tego prawa zawarte w pierwszych dwóch ustępach wynika z orzecznictwa (wyroki Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15 października 1987 r. w sprawie 222/86 *Heylens*, Rec. 1987, s. 4097 pkt 15; z dnia 18 października 1989 r. w sprawie 374/87 *Orkem*, Rec. 1989, s. 3283; z dnia 21 listopada 1991 r. w sprawie C-269/90 *TU München*, Rec. 1991, s. I-5469, oraz wyroki Sądu Pierwszej Instancji z dnia 6 grudnia 1994 r. w sprawie T-450/93 *Lisrestal*, Rec. 1994, s. II-1177, z dnia 18 września 1995 r. w sprawie T-167/94 *Nölle*, Rec. 1995, s. II-2589), a brzmienie dotyczące obowiązku uzasadniania decyzji pochodzi z artykułu 296 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (zob. także podstawa prawna w artykule 298 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej dla przyjmowania aktów prawodawczych celem otwartej, skutecznej i niezależnej administracji europejskiej).

Ustęp 3 odpowiada prawu obecnie zagwarantowanemu na mocy artykułu 340 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Ustęp 4 odpowiada prawu obecnie zagwarantowanemu na mocy artykułów 20 ustęp 2 litera d i 25 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Zgodnie z artykułem 52 ustęp 2 Karty prawa te mają być stosowane na warunkach i w granicach określonych w Traktatach.

Prawo do skutecznego środka prawnego, które stanowi istotny aspekt tej kwestii, jest zagwarantowane w artykule 47 niniejszej Karty.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 42 – Prawo dostępu do dokumentów

Prawo zagwarantowane w tym artykule zostało przejęte z artykułu 255 Traktatu WE, na podstawie którego następnie przyjęto rozporządzenie (WE) nr 1049/2001. Konwent Europejski rozszerzył to prawo na dokumenty instytucji, organów i jednostek organizacyjnych, niezależnie od ich formy (zob. artykuł 15 ustęp 3] Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej). Zgodnie z artykułem 52 ustęp 2 Karty prawo dostępu do dokumentów jest wykonywane na warunkach i w granicach określonych w artykułach 15 ustęp 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 43 – Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich

Prawo zagwarantowane w tym artykule to prawo zagwarantowane na mocy artykułów 20 i 228 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Zgodnie z artykułem 52 ustęp 2 Karty ma ono zastosowanie na warunkach określonych w tych dwóch artykułach.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 44 – Prawo petycji

Prawo zagwarantowane w tym artykule to prawo zagwarantowane na mocy artykułów 20 i 227 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Zgodnie z artykułem 52 ustęp 2 ma ono zastosowanie na warunkach określonych w tych dwóch artykułach.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 45 – Swoboda przemieszczania się i pobytu

Prawo zagwarantowane w ustępie 1 to prawo zagwarantowane w artykule 20 ustęp 2 litera a) Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (zob. także podstawa prawna w artykule 21 i wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 17 września 2002 r. w sprawie C-413/99 *Baumbast*, Rec. 2002, s. 709). Zgodnie z artykułem 52 ustęp 2 ma ono zastosowanie na warunkach i w granicach określonych w Traktatach.

Ustęp 2 odnosi się do uprawnienia przyznanego Unii na mocy artykułów 77, 78 i 79 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. W związku z tym przyznanie tego prawa jest uzależnione od wykonania tego uprawnienia przez instytucje.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 46 – Opieka dyplomatyczna i konsularna

Prawo zagwarantowane w tym artykule to prawo zagwarantowane na mocy artykułu 20 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej; zob. także podstawa prawna w artykule 23. Zgodnie z artykułem 52 ustęp 2 prawo to ma zastosowanie na warunkach określonych w tych artykułach.

TYTUŁ VI – WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI*Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 47 – Prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu*

Podstawą akapitu pierwszego jest artykuł 13 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności:

„Każdy, kogo prawa i wolności zawarte w niniejszej Konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu Państwowego, także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe.”

Jednakże w prawie Unii ochrona jest bardziej rozległa, ponieważ gwarantuje prawo do skutecznego środka prawnego przed sądem. Trybunał Sprawiedliwości potwierdził to prawo w swoim wyroku z dnia 15 maja 1986 r. jako ogólną zasadę prawa Unii (sprawa 222/84 *Johnston*, Rec. 1986, s. 1651; zob. także wyroki z dnia 15 października 1987 r. w sprawie 222/86 *Heylens*, Rec. 1987, s. 4097 oraz z dnia 3 grudnia 1992 r. w sprawie C-97/91 *Borelli*, Rec. 1992, s. I-6313). W opinii Trybunału ta ogólna zasada prawa Unii ma także zastosowanie do Państw Członkowskich w trakcie stosowania prawa Unii. Włączenie tego orzeczenia do Karty nie miało na celu zmiany systemu kontroli sądowej przewidzianej w Traktatach, a w szczególności zasad odnoszących się do dopuszczalności skarg bezpośrednich przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Konwent Europejski zbadał system kontroli sądowej Unii, w tym zasady dopuszczalności, i potwierdził je, zmieniając jednak niektóre aspekty, co zostało odzwierciedlone w artykułach 251–281 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, a w szczególności w artykule 263 akapit czwarty. Artykuł 47 ma zastosowanie do instytucji Unii i Państw Członkowskich przy wykonywaniu przez nie prawa Unii; ma on zastosowanie w odniesieniu do wszystkich praw zagwarantowanych prawem Unii.

Akapit drugi odpowiada artykułowi 6 ustęp 1 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w brzmieniu:

„Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą, przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Postępowanie przed sądem jest jawne, jednak prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy sądowej ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub służy to ochronie życia prywatnego stron, albo też w okolicznościach szczególnych, w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości.”

W prawie Unii prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy nie jest ograniczone do spraw odnoszących się do praw i obowiązków o charakterze cywilnym. Jest to jedna z konsekwencji faktu, że Unia jest podmiotem prawa, zgodnie z wyrokiem Trybunału w sprawie 294/83, „Les Verts” przeciwko Parlamentowi Europejskiemu (wyrok z dnia 23 kwietnia 1986 r., Rec. 1986, s. 1339). Niemniej jednak, z wyjątkiem ich zakresu zastosowania, gwarancje przyznane przez europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności mają zastosowanie w podobny sposób w Unii.

W odniesieniu do akapitu trzeciego należy zwrócić uwagę, że zgodnie z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka należy zapewnić pomoc prawną wówczas, gdy przy braku takiej pomocy niemożliwe jest zapewnienie skutecznego środka prawnego (wyrok ETPC z dnia 9.10.1979, Airey, seria A, tom 32, s. 11). Istnieje także system pomocy prawnej w odniesieniu do spraw wnoszonych do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 48 – Domniemanie niewinności i prawo do obrony

Artykuł 48 jest taki sam jak artykuł 6 ustępy 2 i 3 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w brzmieniu:

- „2. Każdego oskarżonego o popełnienie czynu zagrożonego karą uważa się za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z ustawą.
3. Każdy oskarżony o popełnienie czynu zagrożonego karą ma co najmniej prawo do:
 - a) niezwłocznego otrzymania szczegółowej informacji w języku dla niego zrozumiałym o istocie i przyczynie skierowanego przeciwko niemu oskarżenia;
 - b) posiadania odpowiedniego czasu i możliwości do przygotowania obrony;
 - c) bronięcia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę, a jeśli nie ma wystarczających środków na pokrycie kosztów obrony – do bezpłatnego korzystania z pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości;
 - d) przesłuchania lub spowodowania przesłuchania świadków oskarżenia oraz żądania obecności i przesłuchania świadków obrony na takich samych warunkach jak świadków oskarżenia;
 - e) korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie rozumie lub nie mówi językiem używanym w sądzie.”

Zgodnie z artykułem 52 ustęp 3 prawo to ma takie samo znaczenie i zakres jak prawo zagwarantowane przez europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 49 – Zasady legalności oraz proporcjonalności kar do czynów zabronionych pod groźbą kary

Artykuł ten odtwarza klasyczną regułę dotyczącą niedziałania wstecz przepisów prawnych i kar. Do artykułu dodano zasadę o działaniu wstecz prawa karnego o łagodniejszym charakterze, która istnieje w wielu Państwach Członkowskich i która jest zawarta w artykule 15 Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych.

Artykuł 7 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności brzmi:

- „1. Nikt nie może być uznany za winnego popełnienia czynu polegającego na działaniu lub zaniechaniu działania, który według prawa wewnętrznego lub międzynarodowego nie stanowił czynu zagrożonego karą w czasie jego popełnienia. Nie będzie również wymierzona kara surowsza od tej, którą można było wymierzyć w czasie, gdy czyn zagrożony karą został popełniony.
2. Niniejszy artykuł nie stanowi przeszkody w sądzeniu i karaniu osoby winnej działania lub zaniechania, które w czasie popełnienia stanowiły czyn zagrożony karą według ogólnych zasad uznanych przez narody cywilizowane”.

W ustępie 2 odniesienie do narodów „cywilizowanych” zostało skreślone; nie zmienia to znaczenia tego ustępu, który odnosi się w szczególności do zbrodni przeciwko ludzkości. Zgodnie z artykułem 52 ustęp 3 zagwarantowane prawo ma zatem takie samo znaczenie i zakres jak prawo zagwarantowane przez europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Ustęp 3 przejmuje ogólną zasadę proporcjonalności kar do przestępstw, która jest zawarta we wspólnych tradycjach konstytucyjnych Państw Członkowskich i w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 50 – Zakaz ponownego sądzenia lub karania w postępowaniu karnym za ten sam czyn zabroniony pod groźbą kary

Artykuł 4 Protokołu nr 7 do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności brzmi:

- „1. Nikt nie może być ponownie sądzony lub ukarany w postępowaniu przed sądem tego samego państwa za przestępstwo, za które został uprzednio skazany prawomocnym wyrokiem lub uniewinniony zgodnie z ustawą i zasadami postępowania karnego tego państwa.
2. Postanowienia poprzedniego ustępu nie stoją na przeszkodzie wznowieniu postępowania zgodnie z ustawą i zasadami postępowania karnego danego państwa, jeśli zaistnieją nowe lub nowo ujawnione fakty lub jeśli w poprzednim postępowaniu dopuszczono się rażącego uchybienia, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy.
3. Żadne z postanowień niniejszego artykułu nie może być uchylone na podstawie artykułu 15 Konwencji.”.

Zasada „*non bis in idem*” ma zastosowanie w prawie Unii (zob., wśród wielu orzeczeń, wyrok z dnia 5 maja 1996 r. w sprawach 18/65 i 36/65, Gutmann przeciwko Komisji, Rec. 1966, s. 150, oraz w niedawnej sprawie – wyrok Trybunału z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawach połączonych T-305/94 i inni, Limburgse Vinyl Maatschappij NV przeciwko Komisji, Rec. 1999, s. II-931). Zasada zakazująca kumulacji odnosi się do dwóch kar tego samego rodzaju, w zakresie prawa karnego.

Zgodnie z artykułem 50 zasada „*non bis in idem*” ma zastosowanie nie tylko w ramach orzecznictwa jednego państwa, ale także między orzecznictwem kilku Państw Członkowskich. Odpowiada to dorobkowi prawnemu Unii; zob. artykuły 54–58 Konwencji wykonawczej do Układu z Schengen i wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 11 lutego 2003 r. w sprawie C-187/01 Gözütok (Rec. 2003, s. I-1345), artykuł 7 Konwencji w sprawie ochrony interesów finansowych Wspólnot i artykuł 10 Konwencji w sprawie zwalczania korupcji. Bardzo ograniczone wyjątki zawarte w tych konwencjach zezwalające Państwom Członkowskim na odstępstwa od zasady „*non bis in idem*” są objęte klauzulą horyzontalną w artykule 52 ustęp 1 dotyczącą ograniczeń. W przypadku sytuacji określonych w artykule 4 Protokołu nr 7, a mianowicie w przypadku stosowania zasady w tym samym Państwie Członkowskim, gwarantowane prawo ma takie samo znaczenie i zakres jak odpowiadające mu prawo w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

TYTUŁ VII – POSTANOWIENIA OGÓLNE DOTYCZĄCE WYKŁADNI I STOSOWANIA KARTY

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 51 – Zakres zastosowania

Celem artykułu 51 jest określenie zakresu zastosowania Karty. Dąży się w nim do wyraźnego określenia, że Karta ma zastosowanie przede wszystkim do instytucji i organów Unii, zgodnie z zasadą pomocniczości. Postanowienie to zostało opracowane z poszanowaniem artykułu 6 ustęp 2 Traktatu o Unii Europejskiej, który zobowiązał Unię do przestrzegania praw podstawowych, oraz z poszanowaniem mandatu nadanego przez Radę Europejską w Kolonii. Określenie „instytucje” jest zawarte w Traktatach. Określenie „organy i jednostki organizacyjne” jest zwykle używane w Traktatach dla określenia wszystkich władz ustanowionych na mocy Traktatów lub prawodawstwa wtórnego (zob. np. artykuł 15 lub 16 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej).

W odniesieniu do Państw Członkowskich z orzecznictwa Trybunału wynika niewątpliwie, że wymóg poszanowania praw podstawowych określonych w kontekście Unii jest wiążący dla Państw Członkowskich wyłącznie wtedy, gdy działają one w zakresie zastosowania prawa Unii (wyrok z dnia 13 lipca 1989 r. w sprawie 5/88 Wachauf, Rec. 1989, s. 2609; wyrok z dnia 18 czerwca 1991 r., ERT, Rec. 1991, s. I-2925; wyrok z dnia 18 grudnia 1997 r. w sprawie C-309/96 Annibaldi, Rec. 1997, s. I-7493). W ostatnim czasie Trybunał Sprawiedliwości potwierdził to orzecznictwo w następujący sposób: „Ponadto należy pamiętać, że wymogi wynikające z ochrony praw podstawowych w ramach wspólnotowego porządku prawnego są wiążące także dla Państw Członkowskich, gdy wykonują one regulacje wspólnotowe...” (wyrok z dnia 13 kwietnia 2000 r. w sprawie C-292/97, Rec. 2000, s. I-2737, pkt 37). Oczywiście zasada ta, zawarta w niniejszej Karcie, ma zastosowanie również do władz centralnych oraz do organów regionalnych i lokalnych, a także do organizacji publicznych, w trakcie wykonywania przez nie prawa Unii.

Ustęp 2 w związku z ustępem 1 zdanie drugie potwierdza, że skutkiem Karty nie może być rozszerzenie kompetencji i zadań, które powierzają Unii Traktaty. Należy w wyraźny sposób zaznaczyć logiczne konsekwencje wynikające z zasady pomocniczości i z faktu, że Unia ma wyłącznie te uprawnienia, które zostały jej powierzone. Prawa podstawowe zagwarantowane w Unii nie mają innych skutków niż te wynikające z uprawnień określonych w Traktatach. W związku z tym, zgodnie ze zdaniem drugim ustępu 1, obowiązek instytucji Unii do popierania zasad określonych w Karcie może powstać jedynie w granicach tych uprawnień.

Ustęp 2 potwierdza także, że skutkiem Karty nie może być rozszerzenie zakresu zastosowania prawa Unii poza uprawnienia Unii ustanowione w Traktatach. Trybunał Sprawiedliwości określił już tę zasadę w odniesieniu do uznanych praw podstawowych jako stanowiącą część prawa Unii (wyrok z dnia 17 lutego 1998 r. w sprawie C-249/96 Grant, Rec. 1998, s. I-621, pkt 45). Zgodnie z tą zasadą oczywiste jest, że odesłanie do Karty w artykule 6 Traktatu o Unii Europejskiej nie może być rozumiane jako rozszerzenie zakresu działań Państw Członkowskich uważanych za „wykonywanie prawa Unii” (w rozumieniu ustępu 1 i powyższego orzecznictwa).

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 52 – Zakres i wykładnia praw i zasad

Celem artykułu 52 jest określenie zakresu praw i zasad Karty oraz ustanowienie reguł ich interpretacji. Ustęp 1 dotyczy ustaleń określających ograniczenia praw. Użyte określenie wywodzi się z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości: „... zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału, wykonywanie praw podstawowych może podlegać ograniczeniom, w szczególności w kontekście wspólnej organizacji rynku, pod warunkiem że ograniczenia te rzeczywiście odpowiadają celom interesu ogólnego, do osiągnięcia których dąży Wspólnota, i nie wpływają, względem takiego celu, na podważenie samej istoty tych praw, w sposób nieproporcjonalny i niemożliwy do zaakceptowania” (wyrok z dnia 13 kwietnia 2000 r. w sprawie C-292/97, pkt 45). Odniesienie do interesów ogólnych uznanych przez Unię obejmuje zarówno cele wymienione w artykule 3 Traktatu o Unii Europejskiej, jak i inne interesy chronione postanowieniami szczególnymi Traktatów, takimi jak artykuł 4 ustęp 1 Traktatu o Unii Europejskiej, artykuł 35 ustęp 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz artykuły 36 i 346 tego Traktatu.

Ustęp 2 odnosi się do praw, które zostały już wyraźnie zagwarantowane w Traktacie ustanawiającym Wspólnotę Europejską oraz zostały uznane w Karcie i które są obecnie zawarte w Traktatach (w szczególności prawa wynikające z obywatelstwa Unii). Wyjaśnia, że takie prawa nadal podlegają warunkom i ograniczeniom stosowanym w prawie Unii stanowiącym ich podstawę, które zostały zawarte w Traktatach. Karta nie zmienia systemu praw powierzonych na mocy Traktatu WE i przyjętych przez Traktaty.

Ustęp 3 ma na celu zapewnienie koniecznej spójności między Kartą a europejską Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności poprzez ustanowienie zasady, że w zakresie, w jakim prawa zawarte w niniejszej Karcie odpowiadają także prawom zagwarantowanym w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, znaczenie i zakres tych praw, w tym dopuszczalnych ograniczeń, są takie same jak te, które przewiduje europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Oznacza to w szczególności, że ustawodawca przy określaniu ograniczeń tych praw musi przestrzegać takich norm, jakie są określone na mocy szczegółowych ustaleń dotyczących ograniczeń, zawartych w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, które są w związku z tym stosowane w odniesieniu do praw objętych tym ustępem. Nie ma to negatywnego wpływu na autonomię prawa Unii i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Odniesienie do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności obejmuje zarówno konwencję, jak i jej protokoły. Znaczenie i zakres praw gwarantowanych są określone nie tylko w tych instrumentach, ale także w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Zdanie ostatnie ustępu ma na celu umożliwienie zagwarantowania przez Unię bardziej rozległej ochrony. W żadnym przypadku poziom ochrony zapewniony w Karcie nie może być niższy niż poziom zagwarantowany w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Karta nie narusza możliwości Państw Członkowskich dotyczących stosowania artykułu 15 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, pozwalającego na odstępstwa od praw zawartych w tej Konwencji w przypadku wojny lub innych niebezpieczeństw publicznych zagrażających życiu narodu, kiedy państwa te podejmują działania w dziedzinie obrony narodowej w przypadku wojny oraz w zakresie utrzymania porządku publicznego, zgodnie z ich obowiązkami uznanymi w artykule 4 ustęp 1 Traktatu o Unii Europejskiej i w artykułach 72 i 347 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Wykaz praw, które na obecnym etapie bez wpływu na zmiany w prawie, prawodawstwie i Traktatach mogą być uważane za odpowiadające prawom zawartym w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w rozumieniu niniejszego ustępu znajduje się poniżej. Wykaz nie zawiera praw dodanych do praw zawartych w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

1. Artykuły Karty, w których zarówno znaczenie, jak i zakres pokrywają się z odpowiednimi artykułami europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności:
 - artykuł 2 odpowiada artykułowi 2 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,
 - artykuł 4 odpowiada artykułowi 3 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,
 - artykuł 5 ustępy 1 i 2 odpowiada artykułowi 4 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,
 - artykuł 6 odpowiada artykułowi 5 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,
 - artykuł 7 odpowiada artykułowi 8 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,
 - artykuł 10 ustęp 1 odpowiada artykułowi 9 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,
 - artykuł 11 odpowiada artykułowi 10 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, bez uszczerbku dla wszelkich ograniczeń, jakie prawo Unii może nałożyć na prawo Państw Członkowskich do wprowadzenia procedur zezwoleń, o których mowa w zdaniu trzecim artykułu 10 ustęp 1 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,

- artykuł 17 odpowiada artykułowi 1 Protokołu dodatkowego do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,
 - artykuł 19 ustęp 1 odpowiada artykułowi 4 Protokołu dodatkowego nr 4,
 - artykuł 19 ustęp 2 odpowiada artykułowi 3 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w wykładni Europejskiego Trybunału Praw Człowieka,
 - artykuł 48 odpowiada artykułowi 6 ustępy 2 i 3 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,
 - artykuł 49 ustępy 1 (z wyjątkiem ostatniego zdania) i 2 odpowiada artykułowi 7 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.
2. Artykuły, których znaczenie jest takie samo co w odpowiednich artykułach europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ale których zakres jest szerszy:
- artykuł 9 obejmuje te same dziedziny co artykuł 12 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ale jego zakres może zostać rozszerzony na inne formy małżeństwa, jeżeli takie są zawarte w ustawodawstwie krajowym,
 - artykuł 12 ustęp 1 odpowiada artykułowi 11 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ale jego zakres jest rozszerzony do poziomu Unii Europejskiej,
 - artykuł 14 ustęp 1 odpowiada artykułowi 2 Protokołu dodatkowego do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ale jego zakres jest rozszerzony w taki sposób, by obejmował dostęp do kształcenia zawodowego i ustawicznego,
 - artykuł 14 ustęp 3 odpowiada artykułowi 2 Protokołu dodatkowego do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w odniesieniu do praw rodziców,
 - artykuł 47 ustępy 2 i 3 odpowiada artykułowi 6 ustęp 1 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ale ograniczenie dotyczące określenia praw i obowiązków o charakterze cywilnym lub oskarżenia w zakresie prawa karnego nie ma zastosowania do prawa Unii i jego wykonania,
 - artykuł 50 odpowiada artykułowi 4 Protokołu nr 7 do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ale jego zakres jest rozszerzony na poziom Unii Europejskiej między sądami Państw Członkowskich,
 - ponadto obywatele Unii Europejskiej nie mogą być uważani za cudzoziemców w zakresie zastosowania prawa Unii, w związku z zakazem wszelkiej dyskryminacji ze względu na przynależność państwową. W związku z tym, ograniczenia przewidziane w artykule 16 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności dotyczące praw cudzoziemców nie mają do nich zastosowania w tym kontekście.

Zasada wykładni zawarta w ustępie 4 została oparta na brzmieniu artykułu 6 ustęp 3 Traktatu o Unii Europejskiej i należy uwzględnić podejście Trybunału Sprawiedliwości do wspólnych tradycji konstytucyjnych (np. wyrok z dnia 13 grudnia 1979 r. w sprawie 44/79 Hauer, Rec. 1979, s. 3727; wyrok z dnia 18 maja 1982 r. w sprawie 155/79, AM&S, Rec. 1982, s. 1575). Zgodnie z tą zasadą, a nie ze sztywnym podejściem „najniższego wspólnego mianownika”, takie prawa zawarte w Karcie powinny być interpretowane w sposób zapewniający wysoki poziom ochrony, odpowiedni dla prawa Unii i zgodny ze wspólnymi tradycjami konstytucyjnymi.

Ustęp 5 wyjaśnia różnicę między „prawami” a „zasadami” określonymi w Karcie. Zgodnie z tym rozróżnieniem respektuje się prawa subiektywne, a zasad przestrzega (artykuł 51 ustęp 1). Zasady mogą być wykonywane poprzez akty prawodawcze lub wykonawcze (przyjęte przez Unię zgodnie z jej uprawnieniami oraz Państwa Członkowskie jedynie gdy wykonują prawo Unii); stają się one zatem istotne dla sądów i trybunałów jedynie wtedy, gdy akty takie są interpretowane lub poddawane kontroli. Nie stanowią one podstawy do żadnych praw bezpośrednich do podejmowania działań pozytywnych przez instytucje Unii lub władze Państw Członkowskich. Jest to spójne zarówno z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości (zob. w szczególności orzecznictwo w sprawie „zasady ostrożności” w artykule 191 ustęp 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej; wyrok Sądu Pierwszej Instancji z dnia 11 września 2002 r. w sprawie T-13/99, Pfizer przeciwko Radzie, z licznymi odniesieniami do wcześniejszego orzecznictwa, oraz wyroki w sprawie artykułu 33 (dawny artykuł 39) w sprawie zasad prawa rolnego, np. wyrok Trybunału Sprawiedliwości w sprawie 265/85, Van den Berg, Rec. 1987, s. 1155: sprawdzenie zasady stabilizacji rynku i uzasadnionych oczekiwań), jak i z podejściem stosowanym w systemach konstytucyjnych Państw Członkowskich względem „zasad”, w szczególności w dziedzinie prawa społecznego. Przykładowe zasady uznane w Karcie są zawarte np. w artykułach 25, 26 i 37. W niektórych przypadkach artykuł Karty może zawierać zarówno elementy prawa, jak i zasady, np. artykuły 23, 33 i 34.

Ustęp 6 odnosi się do różnych artykułów Karty, które w duchu pomocniczości odsyłają do krajowych ustawodawstw i praktyk.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 53 – Poziom ochrony

Postanowienie to ma na celu utrzymanie poziomu ochrony zapewnionego obecnie, w ramach ich odpowiedniego zakresu zastosowania, przez prawo Unii, prawo krajowe i międzynarodowe. Z uwagi na jej znaczenie, w artykule została zawarta wzmianka o europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Wyjaśnienie odnoszące się do artykułu 54 – Zakaz nadużycia praw

Artykuł ten odpowiada artykułowi 17 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności:

„Żadne z postanowień niniejszej Konwencji nie może być interpretowane jako przyznanie jakiegokolwiek państwu, grupie lub osobie prawa do podjęcia działań lub dokonania aktu zmierzającego do zniweczenia praw i wolności wymienionych w niniejszej Konwencji albo ich ograniczenia w większym stopniu, niż to przewiduje Konwencja.”.
